

ARTICLE 19

محدودیت اینترنت

آزادی‌های آنلاین پس از انتخاب مجدد حسن روحانی در ایران

تیر ۱۳۹۶

پیش گفتار

تا این بار نیز مسدود نشود. در حالی که رسانه‌های صوتی و تصویری به طور سنتی در انحصار اصولگرایان است، باز ماندن تلگرام و استفاده از آن به مثال یک شبکه اجتماعی، برای اعتدال‌گرایان، اصلاح‌طلبان و متحدان آنها اهمیتی حیاتی داشت.

امکان ارتباط صوتی تلگرام به محض فعال شدن در ایران فیلتر شد اما آنها این بار هم توانستند با جلوگیری از انسداد کانال‌ها، گروه‌ها و خاصیت پیام‌رسانی تلگرام، این روزنه را باز نگه دارند و از آن برای ساماندهی نیروهای حامی خود به خوبی استفاده کنند.

نیما اکبرپور

گزارشگر حوزه فناوری

مجری برنامه کلیک در بی‌بی‌سی فارسی

در انتخابات ریاست جمهوری سال ۹۲ ایران، تنها رسانه‌های اجتماعی مطرح فیسبوک و توییتر بودند که ضریب نفوذ محدودی داشتند. کاربران این دو شبکه اجتماعی بیشتر جوانان بودند و از سوی دیگر فیلترینگ مانع دیگری برای نفوذ بیشتر آنها بود.

در انتخابات سال ۹۶ اما تلگرام چند سالی بود که جای خود را باز کرده بود. پیام‌رسانی که ویژگی‌های شبکه اجتماعی را به نوعی با استفاده از کانال‌هایش در خود جا داشت.

امروزه کاربران تلگرام تنها قشر جوان نیستند، بسیاری از این کاربران از نسل‌های پیشینند. کسانی که مطلقاً با اینترنت آشنایی ندارند و حتی نمی‌توانند سایتی خبری را در مرورگر باز کنند. اما حالا به لطف گوشی‌های هوشمند، بالاتر رفتن سرعت اینترنت و عضویت در کانال‌های مختلف خبری، می‌توانند در سریع‌ترین زمان ممکن به اخبار دسترسی پیدا کرده و برگزیده آن را به آشنایان خود ارسال کنند.

اصلاح طلبان و اعتدال‌گرایان که طعم پیروزی نسبی در انتخابات مجلس را با استفاده از در دسترس بودن همین ابزار چشیده بودند، تمام تلاش خود را کردند

مقدمه

نوشتار، به دو مساله که در طول انتخابات نمایان شدند، میپردازیم:

۱. مبارزات دولت با سیاست‌ها و عملکردهای سرکوبگرانه تندرهای کشور شامل رهبر، سپاه پاسداران و قوه قضاییه با آزادی‌های آنلاین.

۲. کاستی‌ها و قصور دولت روحانی در سیاست‌هایش برای عمل به وعده‌های خود در مورد آزادی اینترنت.

در این گزارش، تحولات در دسترسی به اطلاعات (به ویژه نبود کنترل اطلاعات در دوران انتخابات)، اظهارات دولت و رهبر درباره آزادی اینترنت پس از پیروزی روحانی، تحولات شبکه اطلاعات ملی و بیطرفی اینترنت (Net Neutrality) و همچنین بازداشت و تهدید کاربران تلگرام بررسی خواهد شد.

این گزارش به برخی از تحولات و دغدغه‌های حقوق اینترنت در دولت اعتدالگرای حسن روحانی در طی انتخابات ریاست جمهوری ۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۶ میپردازد.

این گزارش، دومین بخش از مجموعه گزارشات فصلی آرتیکل ۱۹ در مورد اینترنت ایران از مجموعه «محدودکردن شبکه» (Tightening the Net) است. هدف از این گزارش‌ها مستند سازی تغییراتی است که بر حقوق اینترنت در ایران اثر گذار هستند. گزارش پیش رو، آزادی اینترنت در ایران را از اواسط ماه اردیبهشت تا پایان تیر ماه ۱۳۹۶ پوشش میدهد.

روحانی کمپین انتخاباتی خود را با وعده هایی درباره سیاست‌های جدید اینترنتی پیش برد. در اولین مناظره انتخاباتی به مخاطبانش پیشرفت‌هایی را که در زمینه آزادی‌های اینترنتی در اولین دوره ریاست جمهوری‌اش ایجاد شده بود، یادآوری کرد و به کاندیداهای رقیب طعنه زد که اگر اقدامات دولت او نبود، حتی آنها هم نمی توانستند کمپینهای اینترنتی راه بیندازند.

گزارش قبلی ما درباره برخی از دستاوردها و کاستی‌های دولت روحانی پیش از انتخابات ریاست جمهوری بود^۱. اکنون او پیروز انتخابات شده است. در این

پوستر تبلیغاتی روحانی به همراه شعار او «دولت تدبیر و امید» از می ۲۰۱۳ هنوز هم استفاده می‌شود.

سانسور و دسترسی به اطلاعات

دسترسى به اطلاعات آنلاین در دوره انتخابات ریاست جمهوری

انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۹۶، در مقایسه با انتخابات دوره‌های پیشین ایران بسیار بی‌حادثه بود. در دوره انتخابات سال ۱۳۸۸ شاهد فیلترینگ وبسایت‌های محبوب و قطع شدن کامل اینترنت بودیم و در انتخابات ۱۳۹۲ شاهد کاهش شدید سرعت اینترنت^۱. در مقایسه با انتخابات ریاست جمهوری قبلی، در این انتخابات تلاش کمتری برای سلب حق آزادی بیان و اطلاعات وجود داشت. در واقع این اولین بار بود که پس از سال ۱۳۸۸ سرعت و دسترسی به اینترنت در دوره انتخابات ریاست جمهوری دستکاری نمی‌شد. علاوه بر این، پس از سال ۱۳۸۸ این اولین انتخاباتی بود که وبسایت‌هایی که تکنولوژی دور زدن فیلترینگ را فراهم می‌کردند، فیلتر یا مسدود نشدند. در واقع این به معنای آن است که کاربران اینترنت در ایران توانستند به محتوایی که در کشور مسدود شده بودند، دست پیدا کنند. ابزارهای دور زدن فیلترینگ مثل تور^۲ و سایفون^۳ در ماه اردیبهشت به طور گسترده مورد استفاده قرار گرفتند.

با این حال همانطور که در گزارش قبلی اشاره شد، تماس صوتی تلگرام همچنان در دوره انتخابات مسدود بود. در ۲۵ فروردین، قوه قضاییه تماس صوتی تلگرام

را مسدود کرد. حرکتی که به طور رسمی در ۲ اردیبهشت تایید شد. قوه قضاییه اینگونه توضیح داد که تماس رمزنگاری شده تلگرام، امنیت ملی را به ویژه در نزدیکی زمان انتخابات به خطر می‌اندازد^۴. فیلترینگ تماس صوتی تلگرام تا کنون نیز برقرار است.

یک هفته قبل از انتخابات در ۱۸ اردیبهشت و در هفتادمین نشست شورای عالی انقلاب فرهنگی، یکی از اعضای شورای عالی فضای مجازی، بحثی در مورد «پیوست فرهنگی اپراتورهای تلفن همراه» مطرح کرد که شامل فرصت‌ها و تهدیدهای دسترسی کاربران به پیام‌های صوتی و تصویری نرم افزارها می‌شد. هنوز مشخص نیست که شورای عالی فضای مجازی «پیوست فرهنگی اپراتورهای تلفن همراه» را به عنوان قانون تصویب خواهد کرد یا نه. اما اگر این لایحه به عنوان قانون تصویب شود، قوه قضاییه هیچ انتخاب دیگری نخواهد داشت و باید آن را به عنوان یک قانون اجرا کند^۵. واضح است که هدف چنین راهنمایی، کنترل و نظارت بیشتر بر آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات بر روی گوشی‌های موبایل است. این مساله از آن رو مهم است که بیش از نیمی از ایرانیان از طریق گوشی‌های تلفن همراه‌شان به اینترنت وصل می‌شوند^۶.

تصویر: از نشست شورای عالی انقلاب فرهنگی

^۱ سایفون یک ابزار دورزدن فیلتر متی باز است که از مجموعه‌ای از ارتباطات امن و تکنولوژیهای پاک کردن رد استفاده می‌کند که در ایران بیشتر از یک میلیون کاربر دارد. <https://www.article19.org/resources.php/resource/38743/en/tightening-the-net-online-freedoms-in-iran-ahead-of-the-2017-presidential-elections>

^۲ <https://goo.gl/Y9z5He>

^۳ آخرین آمار اینترنتی وزارت پست و تلگراف و تلفن، نشان می‌دهد که از مجموع ۴۲.۵ میلیون کاربر اینترنتی ایران، ۲۷ میلیون نفر از طریق موبایل به اینترنت وصل هستند. این گزارش را می‌توانید در گزارش ایسا <https://goo.gl/uGDLSc> و <https://goo.gl/tpV8gz> مشاهده کنید.

آزادی اینترنت پس از انتخابات

آزادی بیان است. آرتیکل ۱۹ قبلا از تلگرام خواسته بود که روابطش با ایران را به طور شفاف بیان کند^۴ که همچنان نیز این درخواست را دارد.

محمود واعظی در جلسه علنی ۶ خرداد ۱۳۹۶ همچنین گفته است: «ما پالایش هوشمند را راه‌اندازی کرده‌ایم و ۴۰۰ میلیون نشانه تصویری را مسدود کردیم. اگر تا پیش از این بین تمام سایت‌ها ۸ درصد مشکل وجود داشت اکنون ۱/۵ درصد کاهش یافته است. همچنین در سه سال گذشته ۷ میلیون آدرسی را که به ما از مراجع صلاحیت‌دار گزارش داده شده بسته‌ایم و ۱۲۱ نرم‌افزار مهم و فیلترشکن را مسدود کرده‌ایم»^۵.

وزیر ارتباطات ایران توضیح نداده که چرا سانسور شدید در ایران ادامه داشته است. او همچنین هیچ توضیحی درباره اینکه کدام پلتفرم‌ها به عنوان پالایش هوشمند مورد هدف قرار گرفته‌اند، ارائه نداده است. وزیر ارتباطات ایران پیش از این نیز به فرآیند احتمالا مشابهی از فیلترینگ هوشمند اشاره کرده بود، که به نظر می‌رسد تنها در مورد اینستاگرام اجرا شده است. مشکلات فنی و همچنین نگرانی‌هایی که درباره آزادی بیان با این نوع سانسور «هوشمند» وجود دارد، در آخرین مقاله ما با عنوان «محدود کردن شبکه» (tightening the net) مورد بحث قرار گرفته است^۶.

محمود واعظی در
جلسه علنی مجلس
۱۶ خرداد ۱۳۹۶

در حالی که روحانی و وزیر ارتباطات در ارائه برنامه کاری اینترنتی سیاست‌های متفاوت داشتند، موضوع گیری آیت الله خامنه‌ای کاملاً متناقض با این دو بود. رهبر ایران پس از انتخابات، در خلال سخنرانی ۲۱ خرداد برای کارگزاران نهادهای

یکی از موضوعات برجسته‌ای که توسط روحانی در کمپین‌های انتخاباتی مطرح می‌شد این بود که او آزاد کننده اینترنت است. در یکی از برنامه‌های انتخاباتی که در همدان برگزار شد، روحانی اصولگرایان را مخاطب خود قرار داد و گفت: «جوانان راه آزادی را انتخاب کردند و شما در طول چهار سال در همه جلسات آمدید تا همه شبکه‌های اجتماعی را ببندید و شما در مسیر پیشرفت و آزادی جوانان ما نخواهید بود»^۱.

هجده روز بعد از انتخاب مجدد روحانی به عنوان رئیس جمهوری، محمود واعظی، وزیر ارتباطات و توسعه فناوری اعلام کرد که دولت روحانی روش‌های کنترل اینترنت را بهبود داده است و تعدادی از پلتفرم‌های آنلاین «مضر» را بسته‌اند^۲. محمود واعظی در جلسه علنی مجلس ۱۶ خرداد ۱۳۹۶ کنترل اینترنت دولت را تلاشی برای محافظت از امنیت ملی در مقابل تهدیدها دانست. این حرکت را می‌توان در راستای آشتی با محافظه‌کاران تندرو و نشان دادن قدرت دولت روحانی درباره امنیت ملی دانست. او همچنین یادآوری کرد که مقامات ایرانی با مدیران اپلیکیشن تلگرام تفاهم کرده‌اند تا فضای امن‌تری بسازند و کانال‌هایی با مصادیق مفاهیم آزارهای جنسی، کودک آزاری، خشونت، تروریسم و محتوای ضد دین در این نرم‌افزار مسدود شود. لازم به یادآوری است که تلگرام قبلاً هرگونه همکاری با دولت ایران را به جز مسدود کردن محتوای پورنوگرافیک که از سوی برخی از ناشران نرم‌افزار، اپل اپ‌استور نامناسب در نظر گرفته شده است، تکذیب کرده بود^۳. پیامدهای یک چنین همکاری‌هایی میان مدیران تلگرام، نرم‌افزار پیام‌رسانی که به طور گسترده در کشور استفاده می‌شود و حکومت بد نامی که تحت عنوان نظارت از قدرت خود سوء استفاده می‌کند، تخریب و ویرانی

<http://www.mimn.ir/index.aspx?cid=99&articleid=207494>

www.gm.gov.ir

<https://www.gishadnews.org/2015/08/26/its-telegram-compliance-with-iran-compromising-the-digital-sovereignty-of-iran/>

<http://www.gm.gov.ir>

۱۲ به منتهای سال ۲۰۱۷ مراجعه کنید

تحت فشار قرار میدهد که برای رضایت عالیترین مقام کشور، فضای اینترنت ایران را به دقت رصد کند. تحولات علیه بیطرفی شبکه (net neutrality) که در ادامه درباره آن بحث خواهیم کرد، بیشتر در مورد نگرانیها در مورد آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات است.

ره ایران پس از انتخابات، در خ ل سخ انی ۲۱ خرداد برای کارگزاران نهادهای مختلف جمهوری اس می

لازم به یاد آوری است که فراتر از نقد سیاستهای اینترنت، روحانی هدف انتقادهایی قرار دارد که مخالفان او آنها را دامن میزنند. در همان سخنرانی، خامنه‌ای به ابوالحسن بنی‌صدر اولین رئیس‌جمهوری ایران که پس از تنش با آیت‌الله خمینی بنیانگذار جمهوری اسلامی در ایران مجبور به ترک ایران شد، اشاره کرد:

«نباید کشور را دو قطبی کرد. نباید مردم را به دو دسته تقسیم کرد: مثل آن حالتی که در سال ۵۹ متأسفانه رئیس‌جمهوری وقت، مردم را به دو دسته مخالف و موافق تقسیم کرد. این خطرناک است.»

رئیس‌جمهوری بعد از این سخنرانی، در راهپیمایی روز قدس در روز ۲ تیر، مورد حمله مخالفان خود قرار گرفت و محافظانش مجبور شدند دور او حلقه بزنند. مخالفان شعار میدادند: «مرگ بر بنی‌صدر» و «روحانی، بنی‌صدر پیوندتان

مختلف جمهوری اسلامی از جمله حسن روحانی رئیس‌جمهوری، از ضعف‌های رولت روحانی در سیاستگذاری اینترنتی انتقاد کرد:

در این جلسه او فضای مجازی را یکی از مسائل مهم و تاثیرگذار در اداره صحیح کشور دانست و شبکه ملی اینترنت را یکی از مهمترین فاکتورها در این زمینه دانست. او گفت که کاستی‌هایی در این حوزه وجود دارد و کارهایی که لازم بوده، هنوز انجام نشده است. او گفت: «میتوان گفت که اینترنت قابل کنترل نیست. این مشکل ما را حل نخواهد کرد و منطقی هم نیست. این فقط مشکل ما نیست. همه جهان نیز با مشکلات و مسائل اینترنت درگیر هستند. شماری از کشورها با ایجاد شبکه ملی اطلاعات، ضمن رعایت خطوط قرمز خود و کنترل صحیح فضای مجازی از اینترنت برای تامین منافعشان بهره گرفته اند.»

او ادامه داد:

«تنها یک یا دو کشور نیستند که اینترنت ملی خودشان را دارند و بر اساس منافع و ارزشهایشان آن را کنترل می‌کنند و اجازه وجود بسیاری از امان‌ها را که توسط آمریکا ایجاد شده است، نمیدهند و آنها را کنترل می‌کنند.»

او اشاره کرد:

«این کاری است که ما نیز باید بکنیم و این به این معنا نیست که ما می‌خواهیم مردم را از اینترنت دور نگاه داریم.» او همچنین گفت: «ما می‌خواهیم در حالی که این تهدید را از بین می‌بریم، سرعت را افزایش دهیم و دسترسی را تسهیل دهیم و به این دلیل اینترنت ملی مهم است.»

در مورد اینکه ماهیت اصلی «شبکه ملی اطلاعاتی چیست بحثهای زیادی وجود دارد. انتقادهای شدید رهبر جمهوری اسلامی به دولت روحانی، دولت ایران را

مبارک⁷». این تقسیم بندی ها که رهبر ایران آگاهانه آنرا برنامه ریزی کرده، توانایی دولت روحانی را برای تحقق وعده های انتخاباتی اش و افزایش آزادی های اینترنت از بین میبرد.

ما در بحث های قبلی، نگرانی های موجود برای دسترسی به نرم افزارهای پیام رسان در دوره انتخابات را مطرح کردیم و سانسور اپلیکیشن های پیام رسانی مانند سیگنال، ویسپی و برخی از ویژگی های تلگرام را بررسی کردیم⁸. طبق گزارش های کاربران از ۲۵ خرداد اپلیکیشن پیام رسان سیگنال در داخل ایران فیلتر شده است. وایر نیز از پروتکل رمزنگاری مشابه سیگنال استفاده می کرد و بسیار شبیه سیگنال بود و بدون هیچ توضیح و اظهار نظری از سوی قوه قضاییه و یا وزیر ارتباطات ایران فیلتر شد. فیلترینگ سیگنال و وایر هر دو برای کاربران ایرانی که به دنبال امنیت و گزینه های قابل اعتماد برای ارتباطات در ایران هستند، یک خسارت است.

بیطرفی شبکه

آی اس پی های مختلف که خدمات اینترنتی ارائه می دهند، در ماه های گذشته با مردم و دولت درباره این امکان بحث کردند که برای ارائه ترافیک آنلاین مورد استفاده برای اطلاعات داخل کشور، تخفیف داده شود. آسیا تک یک ارائه دهنده خدمات اینترنتی در ۲۱ اردیبهشت ۱۳۹۶ اعلام کرد که آنها تخفیف ویژه ای برای دسترسی به ترافیک داخلی دارند⁹. مدیر عامل آسیاتک گفت: «هدف از این مصوبه جهت گیری فرهنگ مصرف به سمت ترافیک داخلی در طولانی مدت است.» اما مهمترین تاثیر این تغییر سیاست تخفیف قیمت بر کاربران در اطلاعیه های ۱ و ۲ خرداد ماه دو شرکت بزرگ اپراتور شبکه در ایران؛ ارتباطات سیار ایران (مالک شرکت همراه اول) و ایرانسل مشخص شد. این شرکت ها در این اطلاعیه ها اعلام کردند که برای ترافیک آنلاین داخلی ۵۰ درصد تخفیف

خواهند داشت¹⁰.

شرکت ارتباطات سیار ایران همچنین اعلام کرد که این تخفیف ها «در راستای اجرای سیاست ها و اهداف شبکه ملی اطلاعات و با هدف رونق محتوای فاخر ایرانی و توسعه کسب و کارهای بومی¹¹» است. در اوایل آن ماه سازمان تنظیم مقررات ارتباطات اعلام کرده بود که آياسپی هایی را که ترافیک داخلی و بین المللی را تفکیک نکنند و برای ترافیک داخلی هزینه کمتری را اعمال نکنند جریمه خواهند کرد¹². این تخفیف ها و مقررات جدید میتواند در زمینه دسترسی راحت ایرانیان به فضای جهانی وب نگرانی هایی ایجاد کند.

در ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۶، شورای تخصصی فضای مجازی در جلسه ۷۰ مجمع شورای انقلاب فرهنگی¹³، چند تصمیم جدید گرفت. این شورا بیشتر به «ضرورت راه اندازی شبکه ملی اطلاعات، تعریف و اجرای طبقه بندی برای دسترسی به فضای مجازی با توجه به سن بازدید کنندگان، تدوین پیوست فرهنگی برای فضای مجازی و حمایت از تولیدات بومی و داخلی در این بخش» پرداخت¹⁴. چند روز پس از این جلسه، رهبر جمهوری اسلامی بر کاستی های شبکه ملی اطلاعات در کنترل و انتشار محتوای خلاف اخلاق و ارزش های انقلاب اسلامی تاکید کرد و از دولت خواست که بر فضای مجازی کنترل بیشتری داشته باشد.

در گزارش فروردین ۱۳۹۵ آرتیکل ۱۹ نگرانی های مربوط به شبکه ملی اطلاعات بررسی شده است¹⁵. اگر بخواهیم نگرانی ها را برشماریم، عبارتند از دخالت تبعیض آمیز برای دسترسی به اطلاعات و مرکزیت دادن به کنترل جریان اطلاعات در شبکه ملی اطلاعات. یکی از فازهای پروژه شبکه ملی اطلاعات (که هدفش نگهداری محتوای آنلاین، سرورها و اطلاعات و شبکه داخلی است)، ایجاد جایگزین داخلی برای وب سایتها و پلتفرم های اینترنتی بود. آرتیکل ۱۹ مضمون

⁷ <https://www.4mat.ir/>

⁸ به نسخه ۱۰ گزارش ما می مراجعه کنید. https://www.article19.org/data/files/medialibrary/38743/Online_Security_in_Iran_Final_Report.pdf

⁹ مسامحه عمدتاً پوشش داده می شود. آسیاتک با محرکری قفس <http://www.farnews.com/printable.php?news=1395122100055>

¹⁰ اطلاعیه شرکت همراه اول در <https://www.4mat.ir/> و اطلاعیه ایرانسل در <http://www.iran4mat.ir/2017/03/22/146723/iran4mat-50-percent-decrease-bandwidth> به معنای

¹¹ <https://www.4mat.ir/>

¹² <https://www.4mat.ir/>

¹³ صورتی شورای عالی انقلاب فرهنگی، هیئت که این توان آنها را توسط مجلس رد کرد. با این حال، امکان دسترسی و تصمیم گیری های مرتبط با فعالیت های فرهنگی، ایرانی و خطیانی در

پارلمان سیاستگذاری عمومی این بود است. بعد از رای گیری این بود توسط بیان کار جمهوری اسلامی در سال ۲۲۵۱. تصمیمات این بود از ۱۹ امرداد در نظر گرفته شد.

¹⁴ <https://www.4mat.ir/>

¹⁵ <https://www.article19.org/data/files/medialibrary/38316/The-National-Internet-AB-ICA-Final.pdf>

پارلمان سیاستگذاری عمومی این بود است. بعد از رای گیری این بود توسط بیان کار جمهوری اسلامی در سال ۲۲۵۱. تصمیمات این بود از ۱۹ امرداد در نظر گرفته شد.

آزادی بیان برای بی طرفی شبکه برای ترویج دسترسی بدون تبعیض به اطلاعات حیاتی است¹⁸.

است که هدف دولت ایران نظارت و مرکزیت بیشتر در قانون گذاری باشد. در گزارش ۱۳۹۵ نگرانی‌هایمان را در مورد راه‌هایی مختلفی که دولت سعی داشته مصارف داخلی را افزایش دهد و پتانسیل نظارت دولتی بیشتر را بیشتر کند، بیان کردیم:

نگرانی اصلی، تلاش دولت برای جذب سهم زیادی از جمعیت کاربران آنلاین داخلی با استفاده از تنبیه (با جلوگیری از دسترسی به محتواها) و تشویق است. با این کار سرویس جایگزین داخلی بسیار سریعتر و کاربرپسندتر از جایگزین‌های خارجی به نظر می‌رسد. وقتی سانسور منابع خارجی با این مشوق‌ها همراه می‌شود، اینترنت ملی را «آسانترین گزینه» برای کاربران داخلی می‌کند، که به دسترسی آنلاین عادت کرده اند و خواهان ادامه خدمات هستند. همچنین استفاده از پست الکترونیک، موتورهای جستجو، مرورگرها، شبکه‌های اجتماعی، سرویس‌های آموزش الکترونیکی مورد تایید دولت می‌تواند به شدت توانایی نظارت دولت بر کاربران داخلی اینترنت را افزایش دهد.¹⁶

بعضی از محققین خواستار این هستند که سازمان‌های جامعه مدنی، این موارد را به عنوان تخطی از بیطرفی¹⁷ شبکه بشناسند. اصول اولیه بیطرفی شبکه اخیراً توسط گزارشگر ویژه سازمان ملل در آزادی بیان و عقیده، اعلام شده است. دیوید کی، گزارشگر ویژه میگوید:

اصل بی طرفی شبکه این است که باید با همه داده‌های اینترنتی به شکل یکسان و بدون تداخل غیر مستقیم رفتار شود. این کار باعث دسترسی گسترده به اطلاعات می‌شود. در عصر دیجیتال، تنها زمانی آزادی انتخاب منابع اطلاعات معنا دارد که انواع محتوای اینترنت و نرم‌افزارها بدون تبعیض یا دخالت نهادی غیر دولتی (از جمله ارایه دهندگان) منتشر شوند. وظیفه سازنده دولت برای ترویج

---

¹⁷ اگر می‌خواهید در مورد بی طرفی شبکه و شبکه ملی اطلاعات بیشتر بدانید، می‌توانید به گزارش کارل پوپن http://blog.bic.ac.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=206053000:net-neutrality-in-iran مراجعه کنید.

¹⁸ <https://freedomofexpression.org/the-special-reporters-june-2017-report-on-the-human-rights-council/>

ارعاب و بازداشت

بازداشت ادمین‌های کانال تلگرامی (که در گزارش قبلی ما به آنها اشاره شده بود¹⁹) نگرانی‌هایی را برای ماهیت دستگیری‌های خودسرانه و قوانین مرتبط با تلگرام ایجاد کرده است. در ۲۴ اسفند ۱۳۹۵ سپاه پاسداران ایران بر تعدادی از کانالهای تلگرامی²⁰ کنترل پیدا کرد و هشت ادمین ۱۲ کانالهای تلگرامی حامیان اطلاع‌طلبان و حسن روحانی را دستگیر کرد. مقامات گزارش دادند که از اطلاعات ثبتی saramad.ir²¹ برای جمع‌آوری اطلاعات و شناسایی ادمین‌های ۱۲ کانال تلگرامی استفاده شده بود.

کنترل و دستگیری کاربران تلگرام

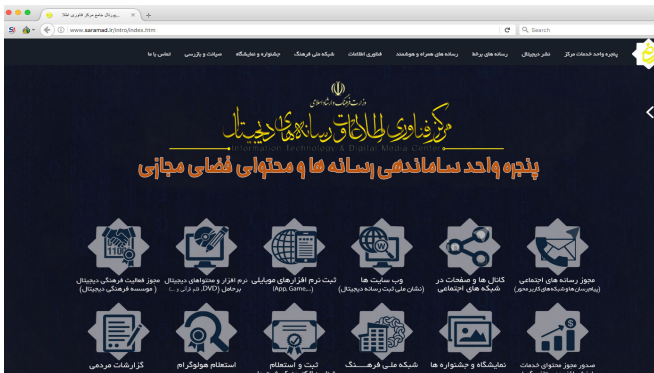
ما در گزارش قبلی²²، درباره نگرانی‌ها از بازداشت چندین ادمین کانالهای اطلاع‌طلبان و طرفداران روحانی نوشته بودیم. بر اساس گزارشات موجود، این بازداشتها ناشی از آن بودند که مقامات توانستند به اطلاعات شخصی ادمینهای کانالها در پلتفرم saramad.ir دست پیدا کنند²³. تحت قوانین ایران، کانالهای تلگرامی با بیش از ۵۰۰۰ هزار عضو باید اطلاعات شخصی ادمینها را به عنوان بخشی از فرآیند ثبتنام اجباری در اختیار بگذارند²⁴.

اقدامات انجام شده علیه ادمین‌های تلگرامی در ماههای اخیر تنش میان رویکرد دولت روحانی به نفع بهبود آزادیهای اینترنت و رویکرد تند قوه قضاییه را نشان میدهد.

دولت روحانی و نمایندگان اصلاح‌طلب مجلس ایران به این بازداشتها شدیداً انتقاد کردند. نهم خرداد، ۳۰ نماینده مجلس در نامه‌های سرگشاده نسبت به عدم رسیدگی

به این پرونده اظهار نگرانی کردند. آنها در نامه خود به وزیر اطلاعات یادآور شدند که این افراد برخلاف اصل ۳۲ قانون اساسی در موعد مقرر قانونی تفهیم اتهام نشده‌اند²⁵ و برخلاف اصل ۳۵ قانون اساسی به آنها اجازه معرفی وکیل به مرجع قضایی داده نشده است²⁶. این بازداشتها همچنین با اصل ۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی سازمان ملل متحد مغایر است که بر اساس آن کسی که دستگیر میشود باید در اسرع وقت در مقابل قاضی قرار بگیرد²⁷.

تا ۵ تیر فقط ۲ نفر از ادمین‌های بازداشت شده آزاد شدند و شش نفر دیگر همچنان در زندان هستند. در ۲۹ خرداد همه شش ادمین‌های زندانی در اعتراض به فقدان روند قانونی به ویژه در اعتراض به نداشتن وکیل قانونی در طی بازداشت دست به اعتصاب غذا زدند²⁸. نیما کشوری پس از اعلام اعتصاب غذا به سلول انفرادی فرستاده شد²⁹.

رهبر ایران پس از انتخابات، در خلال سخنرانی ۲۱ خرداد برای کارگزاران نهادهای مختلف جمهوری اسلامی

¹⁹ <https://go.gl/3h5WT> جمله ۱۰ از گزارش

²⁰ <https://www.article19.org/resources.php/resource/38678/en/iran-arrests-and-intimidation-of-telegram-administrators-and-journalists-ahead-of-the-elections>

²¹ این پایگاه اطلاعاتی توسط شورای عالی فضای مجازی برای ثبت کانال‌های تلگرامی ایجاد شده است. فاسی کانال‌های عمومی که بیشتر از ۵۰۰۰ دنبال کننده در تلگرام دارند باید در این پرتال ثبت نام کنند. اطلاعات این پرتال توسط پلیس سایبری و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قابل دسترسی است.

²² به مطلب در مورد بازداشت ادمینهای تلگرامی مراجعه کنید. <https://persian.iranhumanrights.org/1395/12/twelve-administrators>

²³ به درخواست پلیس شورای عالی فضای مجازی به عنوان عالی‌ترین مقام گزارشی از ایتنری فاسی کانال‌های عمومی که بیشتر از ۵۰۰۰ دنبال کننده در تلگرام دارند باید در این پرتال ثبت نام کنند. اطلاعات این پرتال (saramad.ir) توسط پلیس سایبری و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قابل دسترسی است.

²⁴ <http://www.iranhumanrights.org/2017/06/denied-due-process-detained-telegram-channel-admins-go-on-hunger-strike/>

²⁵ اصل ۳۲ قانون اساسی می‌گوید: هیچکس را نمی‌توان دستگیر کرد مگر به حکم و ترمیمی که قانون معین می‌کند. در صورت بازداشت، موضوع اتهام باید با ذکر دلایل باقلمسه کتبی به منعم اطلاع و تفهیم خود و حداکثر طرف مدت بیست و چهار ساعت پرونده مقدماتی به مراجع صالحه قضایی ارسال و مقدمات محاکمه، در اسرع وقت فراهم گردد. متخلف از این اصل طبق قانون مجازات می‌شود (<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/133615>)

²⁶ اصل ۳۵ قانون اساسی می‌گوید: در همه دادگاه‌ها طرفین دعوی حق دارند برای خود وکیل انتخاب نمایند و اگر توانایی انتخاب وکیل را نداشته باشند باید برای آنها امکانات تعیین وکیل فراهم گردد. (<http://rc.majlis.ir/fa/law/show/133615>)

²⁷ به ماده ۹ از بخش سه از <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx> مراجعه کنید.

²⁸ <https://go.gl/kVg3b>

²⁹ برای جدیدترین خبرها به https://twitter.com/ICHR_Irfa/status/87937360211779458 مراجعه کنید.

درخواست از کمیسیون اصل ۹۰ مجلس برای رسیدگی به پرونده بازداشت شدگان

تلگرام

خانواده‌های شش ادمین تلگرامی شکایتی را به کمیسیون اصل ۹۰ ارسال کردند. این کمیسیون موظف به رسیدگی شکایت‌های مردم علیه نهادهای دولتی و عمومی است. بر اساس گزارش مرکز حقوق بشر ایران، سازمان غیر دولتی مستقر در نیویورک، مجلس تا یکم تیر نتایج تحقیقات خود را منتشر نکرده است.³⁰

بازجویی از کاربران کردی - ایرانی تلگرام

نهم خرداد ۱۳۹۶، هفت کاربر ایرانی کرد تلگرام از سوی سپاه پاسداران ایران برای بازجویی درباره مدیریت کانال‌های حامی انتخابات مجدد روحانی احضار شدند. کانال تلگرامی با نام «تا ۱۴۰۰ با روحانی» در گیلان غرب در استان کردنشین کرمانشاه راه‌اندازی شده بود. این افراد بدون ارائه هیچ اتهام و دلیل و مدرکی پس از چند ساعت بازجویی آزاد شدند.

تصویر نیما کشوری

خلاصه‌ای از توصیه‌های آرتیکل ۱۹

- شفافیت در مورد فرآیندها و دلایل سانسور محتوا، حذف وبسایت‌ها و حذف محتوای رسانه‌های اجتماعی. ما به ویژه، وزارت ارتباطات و فناوری و تلگرام را تشویق میکنیم تا اسناد روشنی در مورد ماهیت ارتباط و همکاری‌شان ارائه دهند.
  - همکاری با شورای عالی فضای مجازی برای ابطال الزام قانونی برای ثبت ادمین‌های کانال‌های تلگرامی بابت بیش از ۵۰۰۰ دنبال‌کننده در وبسایت saramad. این سیاست باعث میشود قوه قضاییه و سپاه پاسداران از این اطلاعات سوءاستفاده کنند و خودسرانه ادمین‌های تلگرام را بازداشت کنند. این کار با استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر و قانون اساسی در تناقض است.
  - به عنوان یکی از امضا کنندگان میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ایران باید به مفاد این میثاق از جمله بیطرفی شبکه و همچنین اصول سازمان ملل برای حق آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات پایبند باشد.^۲
- توصیه‌هایی به مجلس شورای اسلامی ایران
- ادامه درخواست دادگاه عادلانه برای ادمین‌های بازداشت‌شده کانال‌های تلگرام و ادامه تلاش برای حفظ حقوق قانون اساسی برای ادمین‌های تلگرام توسط قوه قضاییه
  - تکمیل هر چه سریعتر تحقیق و بررسی کمیسیون اصل ۹۰
- توصیه‌هایی به قوه قضاییه
- همکاری هرچه سریعتر با تحقیقات کمیسیون اصل ۹۰ مجلس برای شش ادمین تلگرام بازداشت شده
  - پایان دادن به بازداشت و بازجویی کاربران شبکه‌های اجتماعی مطابق قانون اساسی ایران و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی
- انتخاب مجدد حسن روحانی با رای مستقیم مردم، کار دولت او را برای تحقق حقوقی مثل آزادی بیان آنلاین آسانتر میکند. دولت سیاستهای پسرانده‌ای را اتخاذ کرده که محدودیت‌هایی برای دسترسی به محتوای قانونی و بیطرفی شبکه را فراهم میکند. دولت همچنان تلاش‌های قبلی خود را برای متمرکز کردن داده‌ها و محتوای آنلاین ادامه داده است که این کار، پیامدهای منفی مهمی برای امنیت کاربران اینترنت داشته است. شبکه اینترنت ملی همچنان زنده است و دولت طرح‌هایی برای اجرای قصد خود در کنترل بیشتر اینترنت را ادامه میدهد. در فاصله گزارش قبلی و این گزارش، در داخل دولت در مورد ارزش‌های وعده داده شده آزادی اینترنت ناهماهنگی‌هایی وجود داشته است.
- علاوه بر این، نهادهای تندرو دفتر نهاد رهبری، سپاه پاسداران و قوه قضاییه دائماً تلاش‌های دولت روحانی را برای حفظ دسترسی اینترنت به چالش میکشند. با توجه به موارد ذکر شده، آرتیکل ۱۹ توصیه‌های زیر را ارائه میدهد:
- توصیه‌هایی به دفتر نهاد رهبری
- پایان دادن به خواسته‌هایشان برای فضای اینترنتی کنترل شده با بهانه «امنیت ملی» و «تهدیدات خارجی»
  - مهار کردن قدرت سپاه پاسداران^۱ به گونه‌ای که بازداشت‌ها و بازجویی از کاربران اینترنتی برای آنها مقدور نباشد
- توصیه‌هایی به رییس‌جمهور حسن روحانی
- یکپارچه‌سازی پیام دولت در زمینه آزادی اینترنت و رفع ناهماهنگی بین وعده‌های کمپین انتخاباتی‌اش و روند کاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات. ما از دولت می‌خواهیم که به وعده‌ها و گفته‌هایش برای آزادی اینترنت که در پیروزی‌اش نقش داشته، عمل کند.

^۱ سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به دفتر رهبری پاسخگوست

^۲ http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/RES/32/13